

Úvodník

Vážená kolegyně, vážení kolegové, členové společnosti,

po delší pauze vám přinášíme tento eZpravodaj, v pořadí teprve druhý. Ačkoliv záměr vedení byl vydávat zpravodaj častěji, z různých důvodů se nám to zatím nedaří. Nicméně aktuální informace jsme vám poslali vždy prostřednictvím e-mailů, když se ukázala potřeba informovat vás. Tento zpravodaj tedy shrnuje to, co se v naší společnosti dělo od vydání prvního čísla vloni v lednu. Některé informace zde najdete stručně, jiné podrobněji. K některým se detailněji můžeme vrátit v příštím vydání. Zpravodaj naší společnosti tak má (prozatím) převážně bilanční a dokumentační účel.

Myslím, že za uplynulé dvě sezony bylo vykonáno slušné množství práce, když uvážíme, že ji děláme ve svém volném čase. Pokusím se ji shrnout a krátce okomentovat.

Protože Ing. Přidal rezignoval v březnu 2013 na funkci předsedy i člena výkonné rady (VR), doplnili jsme ještě na jaře VR o RNDr. Leopolda Matelu a aby vedení společnosti nebylo ochromeno, do funkce předsedy rada zvolila mě a na moji dosavadní pozici místopředsedy pak Mgr. Bronislava Grunu, alespoň do konání sněmu společnosti, který připravujeme na počátek r. 2013. Před tím jsme ještě na začátku roku za odstoupivšího Doc. Vladimíra Ptáčka do VR kooptovali Ing. Karla Skřivánka. Tak **jsme udrželi funkčnost vedení MSVV**.

Hlavní **projekt** společnosti, kvůli němuž vlastně byla založena, tedy **vyhledávání a šlechtění varroatolerantní (VT) včely**, běží, každý rok se scházíme k jeho průběžnému vyhodnocení a předávání poznatků a plánování další práce. Letos v lednu tomu tak bylo potřetí. Výrazného posunu v selekci jsme ale zatím nedosáhli. Je to práce náročná na čas. Myslím, že je žádoucí sejít se opět v některém

chovu a provést praktickou instruktáž, podobně jako v sezoně 2012, kdy se nám to podařilo dvakrát. V uplynulé sezoně 2013 jsme takové setkání v sezoně postrádali. Na metodické úrovni VT projektu máme novinku, která nás posouvá blízko k podstatě selektované vlastnosti – Harbovu metodu testování VSH.

Dále se nám podařilo vyjednat vybudování **včelnice ve vojenském újezdu Libavá** a tak položit základy pro chov a selekci včelstev v málo zavčeleném prostoru v rámci našeho VT projektu. Protože nemáme vlastní včelstva ani nikoho, kdo by je soustavně ošetřoval, založil v sezoně 2012 včelnici na Libavé B. Gruna umístěním svých oddělků s panuškami, které se spářily s místními trubci. Budování včelnice a testy tam pokračovaly i v letošní sezoně.

Dalším pozitivem bylo prosazení tzv. **klinické studie** díky snahám Z. Klímy a její schválení Státní veterinární správou (SVS) počátkem r. 2012. Smyslem studie bylo v několika chovech na území ČR ověřit možnost trvalého ošetřování včelstev bez použití syntetických akaricidů. Práce v rámci klinické studie probíhaly v sezoně 2012. V letošní (2013) sezoně již nepokračovaly, a to proto, že SVS změnila metodiku ošetřování včelstev proti varroóze a umožnila všem chovatelům včel již pro sezonu 2013 volit si mezi syntetickými a organickými léčivy. Tím vlastně bylo dosaženo cíle, ke kterému měla i tato studie vést.

Velmi užitečným počinem pro nás bylo také to, že J. Danihlík v době svého pracovního pobytu na Lund Univerzity **ve Švédsku** v úloze našeho vyslance obětoval jeden víkend dlouhému cestování vlakem za **Prof. I. Friesem** na univerzitu v Uppsale, kde **konzultoval** námi předem připravené nejasnosti a otázky k selekci včel na **varroatoleranci**. Záznam z konzultace jste ještě na jaře obdrželi a zveřejňujeme ho i na konci

tohoto eZpravodaje coby přílohu. Další den potom J. Danihlák navštívil Erika **Österlunda** v Hallsbergu (Örebro) známého tvůrce a chovatele plemene Elgon, od něhož získal další cenné informace o metodice **testování varroa senzitivní hygieny (VSH)** včelstev vycházející z prací amerických výzkumníků Harbo a Harrise. Jím používanou metodiku (v češtině) pro vás máme připravenou, vysvětlíme ji na výročním jednání k VT projektu. Za zmínku stojí, že E. Österlund převedl celý svůj chov na menší buňky 4,9 mm. Více na <http://www.elgon.se/index-eng.htm>.

Velký krok vpřed se nám podařil v oblasti **změny legislativy** pro tlumení nemocí včel směrem respektujícím nové, ale, žel, i starší poznatky o včelích chorobách. Šlo o varroózu a hlavně **mor včelího plodu (MVP)** v novelizaci Vyhl. 299/2003. Chtěli jsme dosavadní úřední postup tlumení moru v případě potvrzeného klinického nálezu, jenž byl dosud za všech okolností možný jen radikální, tedy spálením všech včelstev a inventáře, přiblížit k praxi obdobné postupům v zahraničí. Protože se připravovala novelizace vyhlášky, vypracovali jsme na jaře 2012 v malé skupině (Přidal, Klíma, Čermák) návrh nové podoby části o MVP. Podařilo se ho dostat do legislativního procesu na ministerstvu. Návrh obsahoval několik zcela konkrétních nových opatření a to hned v paragrafované podobě. Po řadě peripetií, snahách o zachování dosavadního radikálního postupu, protinávrzích ze strany vedení ČSV a VÚVč Dol a hlavně **obtížných jednáních** v Praze, která za nás **absolvoval Ing. Přidal**, byla přijata kompromisní podoba novely vyhlášky, platná od 1. dubna 2013. Úspěchem je, že se nemusí likvidovat všechna včelstva a další materiál při podílu klinicky nemocných včelstev v chovu do 15 %. Některá naše další opatření ale nebyla přijata. Nicméně je to posun k postupům zohledňujícím to, co se o MVP v současnosti ví a našim včelařům bylo dlouhá léta záměrně zatajováno! Pozitivní je, že naše pojetí mělo velkou podporu ve sboru poradců ministra. Naopak tomu bylo u

některých pracovníků SVS, kteří jednání o novele vedli. A největší odpor byl (a dosud je) ve vedení Českého svazu včelařů, jak dokládá např. následující vyjádření. V publikaci s názvem „Analýza stavu oboru včelařství v České republice“ vydané ČSV (2012 nebo 2013) (viz http://www.vcelarstvi.cz/files/pdf_2013/analiza-naweb.pdf) se na str. 22 píše: „Hrozící rizika a návrhy řešení – Nedůvěryhodnost pro státní a zákonodárné orgány, pokud budou do výhradních kompetencí PRV zasahovat nižší organizační články a ostatní subjekty s minoritní členskou základnou včelařů (příprava vyhlášek apod.)...“ To snad není třeba ani komentovat. Zarážející je pomýlená představa vedení Svazu, že jde o jeho kompetenci, dokonce snad výhradní kompetenci! Je tomu přesně naopak – neschopnost vypracovat nové moderní pojetí opatření k tlumení včelích chorob v souladu se současnými odbornými poznatky.

V takové situaci nás ani nepřekvapilo, že MSVV nebyla pozvána na **seminář o moru plodu**, pořádaný SVS 25. dubna t. r. v Praze, ačkoliv ostatní dotčené subjekty pozvány byly. Jen předkladatel návrhu v tu dobu již platné novely vyhlášky pozván nebyl. Proto jsme se „pozvali“ sami, resp. na seminář se za naši společnost přihlásil a zúčastnil J. Danihlák. V tomto Zpravodaji se s vámi podělil s některými poznatky a postřehy ze semináře.

Veškeré dění kolem novelizace vyhlášky 299 a získané poznatky a zkušenosti ukazují, že v **budování občanské společnosti** jsme vlastně na začátku, ač od sametové revoluce uběhlo již 24 let. Musíme pokračovat a úředníkům připomínat, že my zde nejsme pro ně, ale naopak oni pro nás. V tom vyzdvihují víceletou pozitivní úlohu PSNV-CZ, k níž se přidává i naše Mendelova společnost pro včelařský výzkum.

K nedávnému procesu novelizace vyhlášky 299 se chceme ještě vrátit v dalším eZpravodaji a některé jeho aspekty podrobněji zdokumentovat, abychom si obtížnost nynějších snah připomněli a mohli čerpat

poučení a inspiraci do dalších fází prosazování změn, jež jsou nezbytné a dříve nebo později zákonitě proběhnou.

V říjnu 2012 jsme spolu s Centrem regionu Haná zorganizovali pro včelařskou veřejnost naši **druhou odbornou konferenci**, a to v **Olomouci**. Na rozdíl od té první jsme ji včas a důkladněji připravili. Největší zásluhu na její zdárné přípravě i průběhu měl Mgr. Jiří Danihlák. Také proto, že dohodl účast hosta ze Švédska, Dr. J. R. de Mirandy, špičkového odborníka na virózy včel. Na jejím organizačním zabezpečení jste se ale podíleli i mnozí z vás řadových členů. Konference byla vydařená, jak svědčily ohlasy posluchačů. Velmi příznivé je, že z podstatné části jsme náplň konference přednáškami naplnili vlastními silami, když v hlavní části programu přednesli šest z jedenácti referátů naši členové. Nesvědčí to o **značném odborném potenciálu našeho malého kolektivu**?

V tomto místě, ale zdaleka nejen zde, si plně uvědomuji význam společného snažení nás všech, členů společnosti. Nejen pracovníků univerzit, ale i těch z nás, kdo se chovem včel živí a také dalších členů. Jinak řečeno – uplatňuje se **synergický účinek** našich snah, intelektu, morální síly, znalostí a dovedností.

Myslím, že právě proto jsme se zorganizovali v naší Mendelově společnosti pro včelařský výzkum. Proto vidím její nesporný význam pro obor včelařství v činnosti i v dalších letech. A musím dodat, že je tomu také díky úzké spolupráci s PSNV-CZ. Letos v říjnu jsme se zásluhou aktivity J. Danihláka podíleli na organizaci bloku **dvou přednášek odborníků ze Švédska**, opět v objektu Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci. Posluchači se dozvěděli zajímavé poznatky o probiotických kulturách v medném včelku a jejich praktickém využití.

Od ledna 2012 jsme mezi nás přijali **šest nových členů**, vítám je mezi námi. Dva členové mezitím svoje členství v MSVV ukončili. Kvituji to, že někteří z nových členů se nám ostatním krátce představili. Je to dobré mj. proto, že se scházíme na společných akcích málo často. Podrobnější informace najdete dále.

Do roku 2014 vám přeji hodně úspěchů v osobním životě i při včelaření a ovšem dobré zdraví.

*Květoslav Čermák
předseda MSVV
27. prosince 2013*

Výroční setkání k projektu „Varroatolerantní včela“, 2012 a 2013

Práce na hledání a šlechtění varroatolerantních včel (VT) je hlavním zaměřením naší společnosti, proto je účelné každý rok se sejit a vyhodnotit získané výsledky a prodiskutovat další práce na projektu. Nad výsledky roku 2011 jsme se v Brně na Mendelově univerzitě sešli dne 4. února 2012 a výroční setkání za rok 2012 se uskutečnilo tamtéž 5. ledna 2013.

Za **rok 2011** svá měření vykázalo osm členů. Každý dostal možnost na setkání svoje

výsledky okomentovat, analyzovat. Ve formě excelovské tabulky jsou tato data k dispozici v privátní sekci na našem webu <http://www.msvv.cz/forums/forum/varroatolerantni-vcela/>. Bylo konstatováno, že do testování je potřeba zapojit co nejvíce včelstev, aby se zvýšila šance najít ta nejkvalitnější, s projevem VT. Kromě diskuse k získaným výsledkům měření jsme hovořili i o biologii reprodukce kleštika včelího. K. Čermák představil tabulku umožňující

modelovat vývoj populace kleštíka (soubor [PopulaceVd-6.2.2012.xls](#), také v privátní sekci [www](#)). Z. Klíma informoval o přípravě klinické studie pro ověřování alternativního tlumení varroózy a o přípravě testační stanice ve vojenském újezdu Libavá. B. Gruna hovořil o množení kleštíka na trubčím plodu a o migracích samiček V.d. mezi včelstvy. A. Přidal referoval o přirozených spadech kleštíka a po aplikaci kys. mravenčí i po amitrazu a významu hodnocení rozdílů mezi včelstvy pro odhady VT. B. Gruna názorně popsal možnosti umělého infikování včelstev roztoči, poskytl potřebné výpočty a seznámil i se svými zjištěními rozdílů napadení včel v různých částech úlů. Doc. Ptáček informoval o svých pozorováních vývoje varroózy na Mendelově včelíně.

Za **druhou sezonu** běžícího VT projektu, tj. r. **2012**, se sešly výsledky v elektronické formě

od desíti našich členů. Rovněž jsou uloženy v privátní sekci na našich [www](#). Vyhodnocení získaných měření proběhlo obdobně jako předchozí rok, přičemž diskuse byla poměrně obsáhlá a důkladná. Poté jsme podrobněji hovořili o způsobu evidence včelstev a matek a o založení centrální databáze osvědčených matek, navržených k dalšímu využití v projektu a dále o selekci, inseminaci matek a výměně genetického materiálu mezi účastníky VT projektu. Vše je připraveno, jen je třeba začít s realizací. Z. Klíma přítomné seznámil se stavem klinické studie a stavem budování testační stanice v Libavě. K. Čermák měl krátkou prezentaci o možnostech převedení včel na prvky přirozeného chovu v souvislosti s projevy VT včel; jde o zahraniční poznatky z www.resistantbees.com. J. Danihlík podal přehled o včelařských dotacích s důrazem na podporu výzkumu.

Květoslav Čermák

Klinická studie

Klinická studie s názvem „Možnosti chovu včel bez použití syntetických akaricidů na území ČR“ byla zahájena na jaře roku 2012. Účastnilo se jí přibližně 30 včelařů s 450 včelstvy. Cílem studie bylo zhodnotit, **za jakých podmínek**, s jakou metodikou atp. je či není **možno chovat včelstva na našem území bez použití syntetických akaricidů**. Většina zapojených včelařů si to dokazovat nemusela, protože s těmito způsoby ošetřování včelstev měla již zkušenosti. Cílem však bylo také tuto práci představit Státní veterinární správě, která od počátku nebyla této studii příliš nakloněna. Nicméně s jejím pozhledem se jí podařilo spustit a zúčastnění chovatelé měli oficiálně výjimku z metodiky ošetřování včelstev v rámci MVO. O již probíhající klinické studii jsme měli článek v Moderním včelaři č. 5/2012, str. 166 (Klíma, Přidal).

Bylo mojí chybou prvotní nastavení administrativních úkonů pro zúčastněné

včelaře, které se ukázalo jako příliš náročné. Ačkoli je mnozí plnili bez problémů, některým včelařům to činilo potíže. Na jaře roku 2013 došlo k úpravě metodiky tlumení varroózy v ČR v rámci MVO ve prospěch alternativních metod ošetřování včelstev. Pro většinu včelařů to bylo důvodem, proč již v klinické studii pokračovat nechtěli, jelikož neviděli smysl v přílišné administrativní zátěži a nové MVO jim i bez klinické studie umožňovalo chov bez použití syntetických akaricidů. Zejména proto **byla klinická studie na jaře letošního roku ukončena**. Stalo se tak po roce, kdy získaných dat bylo poměrně málo. Není proto relevantní ze získaných dat vyvozovat nějaké závěry, či je nějak systematicky hodnotit. Ani to není možné.

Klinická studie také ukázala povětšinou **problematické postavení** do ní **zapojených včelařů** vůči svému okolí. Mnozí včelaři se svým kolegům stávali trnem v oku a těmi,

kteří "to dělají jinak". V českém včelařství ten, kdo se snaží věci dělat jinak, je bohužel vnímán jako nepřítel a rozvraceč, i když se našly i světlé výjimky. V průběhu letošního roku se většina zapojených včelařů potkala na své včelnici s veterinárním inspektorem, který je jako účastníky studie přijel zkontrolovat, i když už studie byla ukončena. Nezaznamenal

jsem jediný problém či výhrady ze strany SVS k úrovni jednotlivých chovů a celkový dojem jsme snad zanechali dobrý. Také proto bych chtěl všem zúčastněným včelařům za jejich přízeň poděkovat a těším se na další spolupráci.

*za organizátory klinické studie
Zdeněk Klíma*

Včelnice na Libavé v roce 2013

Výzkumná včelnice ve vojenském újezdu Libavá byla **založena v květnu 2012** dovozem oddělků s neoplozenými matkami. Naším záměrem bylo páření s místními trubci z důvodu podchycení možných cenných vlastností místní divoce žijící včelí populace. Oplození proběhlo úspěšně. Oddělky se dobře rozvíjely a tak mohlo být zazimováno všech 48 jednotek. Nešlo ovšem o plnohodnotná včelstva. Průměrná zazimovaná síla byla 5-6 obsednutých rámků míry 44,8 x 32,6 cm.

Zima v nadmořské výšce kolem 600 m je podstatně delší a stálejší než jsme zvyklí na jižní Moravě. Sníh na včelnici ležel od listopadu do poloviny dubna. Ještě v polovině března zde bylo asi 40 cm hutného sněhu, který velmi pomalu odtával. Včelstva byla umístěna na nízkých podstavcích takřka u země, přesto jsem nezaznamenal žádný problém s nedostatkem vzduchu nebo škodlivou vlhkostí. Dostatečné větrání zajistilo horní očko a zasíťované dno. Včelstva zimovala klidně s velmi malou spotřebou zásob ve srovnání s jižní Moravou. Pouze část včelstev přiléhající k porostu pámelníku byla rušena a oslabována početnou kolonií rejsků.

Jarní rozvoj nastal až s rozkvětem jívy v polovině dubna. Rozvoj probíhal dobře, takže v polovině května mohla včelstva být rozšířena o nízký nástavek převážně s mezistěnami. V druhé polovině května

ovšem přišlo dlouhé chladné a deštivé počasí. Rychle mizely nashromážděné zásoby medu, včelstva přestala stavět. U většiny včelstev se objevila „májovka“ v podobě nitkovitých výkalů kolem česna. Přesto byla silnější včelstva na počátku června preventivně rozšířena o další nástavek.

V druhé dekádě června se počasí umoudřilo. Za stálého teplého počasí přinášela včelstva velké množství nektaru z maliníku a později také medovice. Kolem 15. – 20. června se dostavilo také **rojové období** a velká část včelstev se vyrojila. Přiznám se, že mě to překvapilo, protože u nás na jihu Moravy končí období rojení s koncem května. Zpětně hodnoceno, dalo se rojení očekávat. Přejchod z vysokého plodiště do nízkých nástavků je při použití mezistěn vždy problematický. Také zvraty počasí podpořily vývoj směrem k rojové náladě. Svoji roli mohly sehrát i geny místních trubců, protože rojení je pro divoce žijící včelstva životní nutností.

Letošní léto bylo nejen na Libavé **snůškově nadprůměrné**. Včelstva, která se nerojila nebo zůstala při síle, donesla i značné zásoby převážně tmavého medu. Některá včelstva se vyrojila i vícekrát a některá zůstala bez matky. Ty bylo třeba doplnit oddělky. Do další sezóny jdou včelstva ve stejném počtu 48 jednotek, ale na rozdíl od loňska v průměru podstatně silnější a s vystavěným dílem.

Pozoruhodným jevem, zaznamenaným letos na jaře na Libavé, byla zvýšená četnost **trubcokladných jednoletých matek**. V běžné praxi se s trubcokladností setkávám až u tří- až čtyřletých matek, kterým došla zásoba spermatu. Méně často u nových matek, kde z nějakého důvodu nedojde k úspěšnému oplození. Na výzkumné včelnici jsem zaznamenal při jarní prohlídce tři jednoleté trubcokladné matky, které v minulé sezóně kladly normálně. Domnívám se, že příčinou je nedostatečné spáření. Přeci jen na 48 matek asi nebylo v tomto řídké zavčeleném prostoru v daný okamžik dostatečné množství říjných trubců. Pozitivní stránkou je, že je tím pádem možné uvažovat o geneticky relativně

uzavřené populaci a záměrným chovem trubců ve větším počtu včelstev lze možná dosáhnout kvantitativní převahy trubců kontrolovaného původu při přirozeném páření.

Do nové sezóny přeji všem členům Mendelovy společnosti pevné zdraví a radost ze včelaření. Doufám, že se v roce 2014 podaří zrealizovat vaši návštěvu na výzkumnou včelnici. Výzkumný projekt je otevřen i dalším členům MSVV. Pokud k tomu máte chuť a podmínky, mohou v příštích letech na Libavé létat i vaše včely.

Bronislav Gruna

Jaro na Libavé

Ošetřování včelstev v létě

Včelnice na Libavé v zimě

Odborná konference „Věda a výzkum včelařské praxi“

Dne 20. října 2012 jsme uspořádali naši **druhou odbornou konferenci** pro včelařskou veřejnost. Konference se konala v prostorách Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci na ulici Šlechtitelů č. 11. Spolupořadatelem bylo Centrum regionu Haná (CRH) pro biotechnologický a zemědělský výzkum v Olomouci – <http://www.cr-hana.eu>. Konference se zúčastnilo 25 našich členů, 5 pozvaných hostů a dalších 80 zájemců o aktuality z oboru chovu včel. Potěšila účast nemalého počtu veterinárních inspektorů z regionálních pracovišť SVS mezi nimi.

Příjemné prostředí přednáškového sálu, zájem

účastníků konference a zaujatý výklad referujících přispěly k výjimečné atmosféře a výslednému pocitu z užitečně stráveného dne. Zajímavosti nesporně přispěl skvělý výklad zahraničního hosta, **Dr. Joachima R. deMiandy** ze Švédské zemědělské univerzity v Uppsale a výtečné tlumočení jeho přednesu Ing. Ivanem Černým. J.R. deMiranda svůj výklad o včelích virózách doplnil informacemi o získaných poznatcích z Bond testu na švédském ostrově Gotland, který v minulých letech proběhl pod vedením Prof. Ingemara Friese. Zvláštní poděkování chci vyslovit Mgr. Jiřímu Danihlíkovi, který byl hlavním organizátorem konference a strůjcem pozvání švédského hosta.

Připomeňme si hlavní referáty, které byly na konferenci prezentovány:

- Seznámení s činností Centra pro biotechnologický a zemědělský výzkum – *Prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D., CRH*
- Laboratorní diagnostika moru plodu a úloha NRL pro nemoci včel – *MVDr. Jaroslav Bzdil, Ph.D., SVÚ Olomouc*
- Virózy včel – *Dr. Joachim Rodriguez de Miranda, Švédská zemědělská univerzita*
- Trávicí trakt včel, jeho stavba a funkce – *MVDr. Zdeněk Klíma, VFU Brno*
- Probiotické bakterie a jejich význam pro zdraví včel – *MVDr. Soňa Dubná, Ph.D., vlastní soukromá laboratoř*
- Sběr potravy a tvorba medných zásob včelami – *Ing. Květoslav Čermák, CSc., Včelařská šlechtitelská stanice Petrušov*
- Včely samotářské a čmeláci dosud využívané k opylování rostlin – *Doc. RNDr. Vladimír Ptáček, CSc., Zemědělský výzkum, s.r.o., Troubsko*
- Problematika výměn matek – *Ing. Antonín Přidal, Ph.D., Mendelova univerzita Brno*
- Včelaření ve Švédsku – *Dr. Joachim Rodriguez de Miranda, Švédská zemědělská univerzita*
- Vliv oplozovacího stanoviště na čistotu chovu – *Ing. Pavel Cimala, Šlechtitelský chov včely kraňské Pusté Žibřidovice*
- Zprávy z konference EURBEE v Halle – *Mgr. Jiří Danihlák, PřF UP v Olomouci*

Kromě nich zazněly na závěr tyto kratší příspěvky:

- Poznatky o moru plodu (*Ing. K. Čermák*)
- Aplikace poznatků o biologii MVP do legislativy řídicí státní veterinární dozor (*Ing. A. Přidal*)
- Informace o probíhající klinické studii o zdolávání varroózy bez syntetických akaricidů (*MVDr. Z. Klíma*)
- Program dohľadu nad zdravotnou situáciou v chovoch včiel v Slovenskej republike (*RNDr. Miriam Filipová Ph.D., ŠPVÚ Dolný Kubín*)

- Optimalizácia investičného rozhodovania pomocou modelovej techniky vo včelárstve a analýza vstupov a jej vplyv na jednotkovú cenu produktu (*Ing. Pavel Kantík, CVŽV Nitra - Ústav včelárstva Liptovský Hrádok*)
- Smyv včel v terénu (*Jakub Dolínek, VÚVč Dol - pokusný včelín Skřivánek*)

Nejen proto, že zajištění a příprava konference byly náročné, potěšila spokojenost jejích účastníků, jak je zřejmé z několika ohlasů doručených po konferenci kanceláři MSVV:

Vážený pane řediteli,
velmi rád bych Vám poděkoval za perfektní organizaci Vaší konference a spoustu důležitých informací, které jsem si odnesl. Věřím, že i další pořádané akce budou neméně přínosné. Velice Vás prosím o zaslání daňového dokladu pro vyúčtování svého cestovního příkazu. Vřelý dík a včelařství zdar!
S pozdravem
Jaroslav Bzdil D.V.M., Ph.D.
State Veterinary Institute Olomouc
Jakoubka ze Stribra 1
779 00 Olomouc

Dobrý deň,
ešte raz ďakujeme za pekné zážitky a profesionálnu a dobre zorganizovanú konferenciu. Obohatila nás o mnohé poznatky a tiež dodala veľa inšpirácie. Ja a moja sestra Mirka Staroňová sme sa akcie zúčastnili na milé pozvanie pána Ing. Pridala. Ešte raz vďaka za príjemne strávené chvíle.
MVDr. Martin Staroň
Centrum výskumu živočíšnej výroby Nitra
Ústav včelárstva
Dr. J. Gašperíka 599
033 80 Liptovský Hrádok

Dobrý den,
jsem velice potěšen, že jsem se mohl zúčastnit a odnesl jsem si do své praxe mnoho nových poznatků, za které velice děkuji. Pokud by se měla obdobná akce uskutečnit, tak budu velice rád o oslovení k účasti.
Včelařství Chov a prodej
Martin Rysner
517 12 Liberk 95

Vážený pane řediteli,
vše bylo skvěle a moudře připraveno. Účast zahraničního přednášejícího (invited paper?) byla skvělá myšlenka. Všichni jste prokázali velkou obětavost. Věřím, že MSVV i olomoucké Centrum mají před sebou velmi úspěšnou budoucnost. Překvapil mne vysoký počet účastníků a určitě nikdo nelitoval. Bylo to super. Nejzajímavější a nejpoučňivější byla pro mne prezentace Dr. Dubné. Tlumočení přednášky de Mirandy bylo perfektní. Obdivoval jsem pohotovost i výdrž "tlumočnicka".
S pozdravem a díky
Rudolf Fiedler

Květoslav Čermák

Ze semináře SVS o moru včelího plodu

Dne 25. 4. 2013 se v Praze na Státní veterinární správě konal seminář o tlumení moru včelího plodu (MVP). Náplní semináře byly přednášky týkající se aktuální nálezové situace, diagnostiky i tlumení moru plodu v chovech. Co jsme se dozvěděli? Především to, že mor je nebezpečná nákaza včel, že se u nás vyskytuje dlouhodobě a že je problematické její tlumení. Za povšimnutí stojí různá rétorika některých přednášejících – někteří jen tlumí a jiní zase eradikují. Vzpomínám si, že v době, kdy jsem začínal včelařit, což bylo někdy kolem roku 2000, jsem

byl v Nasavrkách, kde hovořil Dr. Krabec o potírání MVP na Tachovsku. V podstatě totožnou přednášku, jen nyní v Powerpointu, měl i letos na semináři. Ale abych nekritizoval jen Dr. Krabce. Také přednáška Doc. MVDr. Toporčáka, kterého jsem do té doby neznal a na jehož přednášku jsem se těšil, byla obsahově slabá. Ostatní příspěvky spíše hodnotily aktuální stav v počtech ohnisek a vývoj jejich počtu.

Také jsme se dozvěděli, že SVS má k dispozici mapy ohnisek moru v ČR, dokonce tyto mapy

mají i historii ohnisek z několika posledních let. Bohužel veřejnosti jsou dostupná pouze data aktuální, tedy momentálně vyhlášená ohniska platná ochranná pásma (http://eagri.cz/public/app/svs_pub/mapy_enu/), ale k jejich historii má přístup pouze SVS, veřejný přístup by totiž údajně přetěžoval servery...

Výsledkem celého semináře byl den prosezený v Praze, na závěr se všichni „poplácali po ramenou“, jak se to u nás dělá dobře. Takže seminář vlastně nic nepřinesl, výběr přednášejících a témat byl zvolen tak, aby nedošlo k diskusi, protože ta není příliš žádoucí. Ze členů MSVV na semináři přednášel Dr. Klíma, kterého ale pozvali jako pracovníka Veterinární a farmaceutické univerzity v Brně. Ovšem pořadatelé jeho výklad zařadili až úplně na konec, kdy v sále už mnoho lidí nebylo. Škoda, mohli si vyslechnout, co dělat v případě výskytu moru na včelnicí a jak si otestovat včelstva na HG pud a další informace využitelné v praxi. SVS

si tedy udělala čárku za zorganizování semináře, dozvěděli jsme se, že v té době probíhající klinická studie je pod pečlivým dohledem SVS a že Dr. Pavel Texl z SVS by rád pomohl řešit problémy včelařů se zdravím jejich včel.

V nedávné době jsem měl přednášku o MVP na Slovensku, to mě donutilo prostudovat si i slovenský předpis o MVP (Národní program eradikácie MVP na rok 2013, ke stažení na internetu), které jsou dost odlišné. Nařizuje pálit jen klinicky nemocná včelstva nebo dle situace celé včelnice, má propracovaný systém kontrol a zootechnické metody k tlumení nákazové situace. Účinnost opatření se tam každoročně vyhodnocuje a dle toho upravuje. Bohužel, u nás je takovéto možnosti sotva neprosaditelná. Ale uvidíme, třeba se s letošní novelizací vyhlášky 299/2003 Sb. blýská na lepší časy.

Jiří Danihlák

Přednášky švédských odborníků v Olomouci v říjnu 2013

Katedra biochemie Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci ve spolupráci s MSVV zorganizovaly dne 12. října 2013 přednášky dvou zahraničních odborníků. Proběhly tak jako v případě naší druhé konference v prostorách PřF UP v Olomouci. Přednášejícími byli **Dr. Alejandro Vásquez** a **Dr. Tobias Olofsson**, působící na Lund University ve Švédsku. Využili jsme jejich pracovní pobyt na univerzitě a požádali o předání jejich poznatků našim včelařům. Organizátorem byl opět Mgr. Jiří Danihlák, který obětavě přednášky zajistil na svém pracovišti. Patří mu náš dík! Významná byla i tentokrát pomoc Ing. Ivana Černého coby překladatele přednesu do češtiny, tedy i jemu děkujeme. Mezi 33 účastníky vydařené sobotní akce bylo 12 členů MSVV.

Oba pracovníci univerzity se více než 10 let věnují **výzkumu laktobacilů v medném váčku včel**. Publikovali řadu nových poznatků o tvorbě medu a pergy. Objevili, že jimi popsaných 13 nových druhů laktobacilů nepochází z rostlin, ale jsou přirozenou součástí medného váčku a popsali jejich význam pro včelstvo a včelí produkty (med, pergu).

Sympatická Alejandra Vásquez hovořila o základních poznatcích, k nimž došli, a o jejich biologickém významu. Tobias Olofsson potom přítomné seznámil s praktickými výstupy jejich výzkumu, tedy s produkcí probiotických přípravků pro včely k podpoře jejich imunity i pro lidskou výživu (zvl. vhodné pro

sportovce) ve firmě, v níž oba odborníci také působí. Posluchače přednesené informace velice zaujaly, o čemž svědčila řada dotazů vznesených ke švédským odborníkům.

K této problematice byl v Moderním včelaři č. 2/2013 zveřejněn rozhovor s A. Vásquez.

Na snímku jsou oba přednášející.

Květoslav Čermák

Změny v členské základně MSVV

Od vydání minulého eZpravodaje (č.1) došlo k několika změnám v naší členské základně.

Členství v MSVV ukončili:

Petr Mirovský dnem 28.2.2013,
Zdeněk Kučera, dnem 4.12.2013.

Výkonná rada přijala tyto nové členy MSVV:

Ing. Lukáše Matelu, Ph.D., dne 7.1.2012,
Tomáše Plevana, dne 9.5.2012,
Miroslava Křížka, dne 9.5.2012,
MVDr. Martina Staroně, dne 5.1.2013,
Radomíra Hykla, dne 5.1.2013,
Víta Kalvodu, dne 5.1.2013.

Ke dni vydání tohoto Zpravodaje tak naše společnost má **33 členů**.

Vyzvali jsme všechny **nové členy** přijaté po založení společnosti, aby **se nám krátce představili**, samozřejmě pokud chtějí. Tuto možnost někteří pro druhé vydání eZpravodaje využili:

Jan Havelka

Věk 42 roků, bydlím a včelařím v Zábřehu na Moravě, nadmořská výška 280 m. Profesionálně se věnuji strojařině, programování a obsluha CNC strojů. Jsem ženatý, mám dvě děti.

O včely se zajímám od roku 2008, ale vlastní chov mám od roku 2010. Včelařím v úlové sestavě Optimal, se včelstvy kmene Vigor. V současné době mám 9 včelstev. Díky tomu, že mám stanoviště na zahradě u domu v okrajové zástavbě

města, moc prostoru na rozšiřování už není. Časem chci pořídit další stanoviště. Příští sezónu se pokusím část včelstev převést na „malé“ buňky 4,9 mm. Snažím se minimalizovat chemickou zátěž včelstev.

V současnosti studuji třetím rokem SOUV Nasavrky. V MSVV zastávám funkci ředitele kanceláře.

MVDr. Soňa Dubná, Ph.D.

Žiji v Praze. Mam 6 vlastních včelstev. Nejsm členkou Českého svazu včelařů.

Zabývám se výzkumem bakteriálních nemocí včel a to své soukromé laboratoři. Izolovala jsem pět nových laktobacilů, z toho jeden je již popsán a nazývá se *Lactobacillus apis*.

Vyvíjím nové preparáty, například otevírám pylové zrno a vyrábím pergu z rouskového pylu. Dále produkuji tinktury z propolisu, různé druhy ochucených medů a kosmetiku pod značkou „Apitherapy“.

Ing. Lukáš Matela, Ph.D.

Je mi 35 let, bydlím v Krnově, pracuji v soukromé firmě VEMAT-CZ, s.r.o. - výroba šňůr, lan, gumolan, od 2009 distribuce úlů Langstroth. Včelaříme od 2004 spolu s otcem, víkendově obhospodařujeme 70 včelstev na 6 stanovištích (okolí Krnova - údolí řeky Opavy - 350 mnm, Malá Morávka - Jeseníky - 650 mnm).

V současnosti jsem jednatelem PSNV-CZ, což u mě

nedovoluje větší zapojení v MSVV, již rád podpořím svým členstvím. Od MSVV si slibuji spolupráci (a v rámci možností rád přispěji) při hledání včel lépe odolávajícím nemocem, zejména varroóze. Rád poskytnu (volně pářené) matky/trubce ze včelstev, která v rámci stanovišť vykazují v tomto ohledu nadprůměrné výsledky z hlediska spadů.

Tomáš Plevan

Žiji na Českomoravské vysočině, v Jihlavě.

Profesně se věnuji strojařině, konkrétně nástrojům pro stříhání a ohýbání kontaktů pro automobilový průmysl.

Včelařím v nadmořské výšce 500 až 600 metrů.

V současné době obhospodařuji tři stanoviště

s celkovým počtem 25 včelstev. Na jednom ze stanovišť zaznamenávám průběh teplot, vlhkosti vzduchu a denní srážky. Včelařím v úlech 3/4 Langstroth a 2/3 Langstroth, se včelstvy kmene Vigor. Jsem zadavatelem dat do Varroamonitoring systému.

Miroslav Křížek

Věk 48 roků, živnostník (servisní a revizní technik plynových kotlů a zařízení), včelařím na Bouzovsku (okr. Olomouc) v nadmořské výšce 400 metrů. Včely chovám od roku 2011 v Optimalech rámkové míry 42x17 cm. Postupně jsem došel k tomu, že včelky nechávám stavět všechno dílo, nevkládám mezistěny - začal jsem s tím z nouze, protože nebyly k dispozici mezistěny a už jsem u toho zůstal. Včelám nechávám mednou komoru, přikrmuji jen minimálně, protože se mi s tím

nechce zatěžovat ani sebe ani včely. Snůška je v okolí různorodá, něco málo monokultur (příští rok bude kolem půlky vesnice řepka), ale hlavní snůška z luk, sadů a lesa, takže různorodá. Začínám si sám rozchovávat místní včelu od starších včelařů, ale koupil jsem i několik matek od vzdálenějších chovatelů. Rád bych do budoucna omezil aplikaci chemie do včelstev na minimální možnou míru.

Příloha eZpravodaje MSVV 02.2013

Poznámky z návštěvy J. Danihlíka v Uppsale z konzultace s Prof. Ingemarem Friesem v březnu 2013.

Určeno výhradně členům MSVV!
Materiál obsahuje mj. odpovědi na předem připravené otázky členů společnosti.

Mor včelího plodu

- Pro Ingemara Frieše bylo opravdu nepochopitelné, jak jsme dospěli k číslu 15% klinicky nakažených včelstev jako limitu pro pálení či nepálení celé včelnice.
- České zákony a postupy jsou prý vůbec těžko pochopitelné, načež zavzpomínal na některá setkání s našimi představiteli Svazu na různých konferencích.
- Porovnávali metodu **detekce spor v měli a na dospělých včelách**, Výsledky publikovali v článku: *Forsgren E., Laugen A.T. (2014): Prognostic value of using bee and hive debris samples for the detection of American foulbrood disease in honeybee colonies. Apidologie 45, 10-20.* Získali rozdílné výsledky - detekce spor na včelách značí akutní klinický průběh nemoci, zatímco spory v měli se vyskytovaly i u některých klinicky zdravých včelstev, u nás bychom řekli podezřelých.
- V případě výskytu moru plodu na včelnici ve Švédsku je včelnice dva měsíce sledována a po uplynutí této doby jsou včelstva opět prohlédnuta se zaměřením na přítomnost klinických příznaků. Pokud tyto nejsou detekovány, nemoc je považována za zvládnutou.

Roztoči a jejich šlechtění

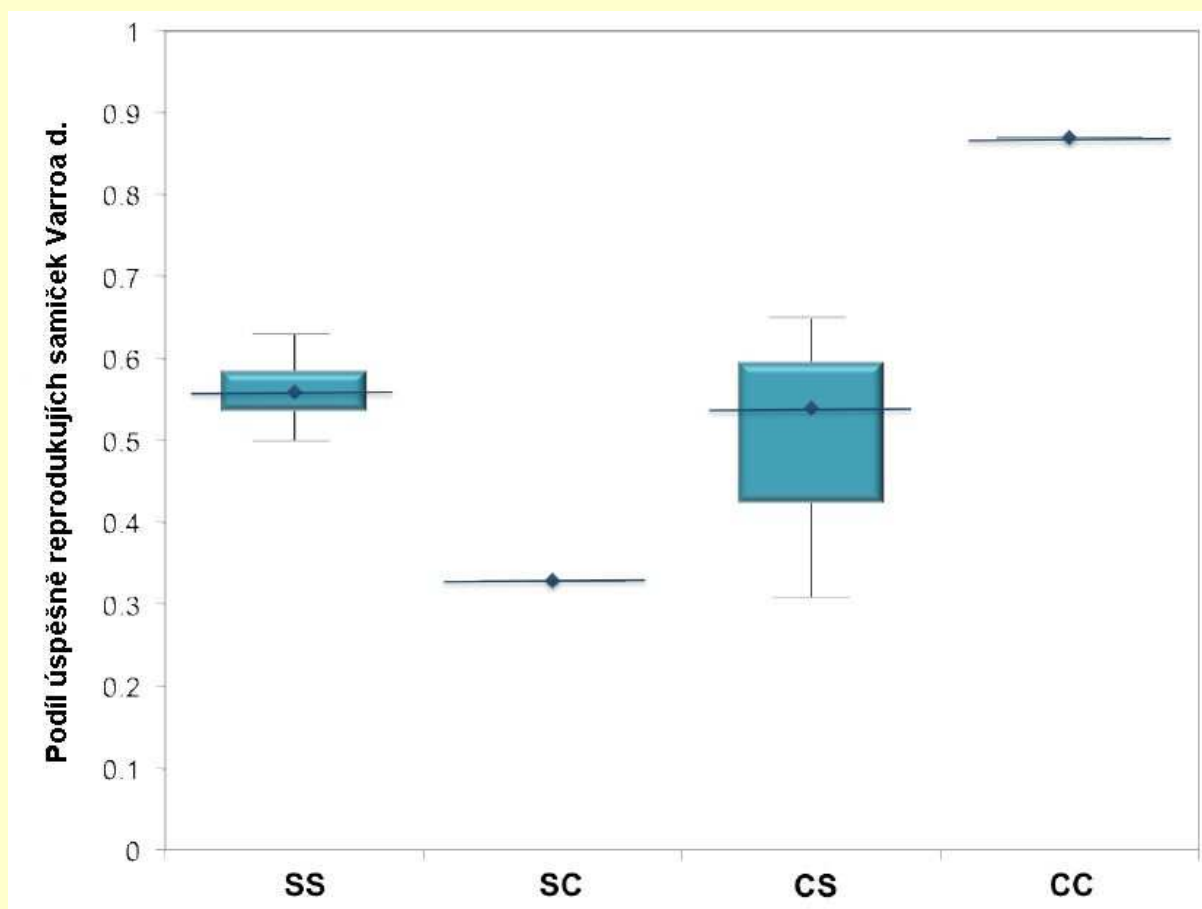
- Úvahy o **vyšlechtění rychleji se množícího roztoče** jsou naprosto **nereálné**, protože populace roztoče je z genetického hlediska v Evropě víceméně uniformní. Včela je geneticky variabilnější, a tak má více šancí na změnu během určitého časového úseku.
- Roztoč je v tomto ohledu nepružný. Bohužel, literaturu o genetické analýze roztočů se mi nepodařilo dohledat.
- Nelze míchat dohromady rychlost růstu populace roztoče (případné šlechtění rychleji se množících roztočů) a roztočů odolných k pyretroidům! U odolnosti k pyretroidům jde o bodovou mutaci v genu (záměna nukleotidu), která vede ke změně vazebného místa pro léčivo (změna aminokyseliny ve vazebném místě. Tyto bodové mutace probíhají neustále, avšak je víceméně náhodou, že se některá z nich prosadí jako výhodná.
- Taktéž je nereálná situace, že by roztoči měli více potomků na jaře a méně na podzim, či naopak.
- V pokusu na Gotlandu byli použiti roztoči z Gotlandu (*Fries a Bommarco, 2007*).

Včelstva na Gotlandu

- Včelstva jsou z našeho pohledu velice slabá, avšak i přesto jsou schopna přežít a donést si dostatečné množství medu na zimní období.
- Včelstva jsou relativně silná, protože jsou schopna se vyrojít; zda však roje přežívají ve volné přírodě, nezjišťovali.
- Stejně tak nebyla včelstva nikdy z ostrova odvezena a léčena, aby se zjistilo, zda mají stále stejné hospodářské vlastnosti. Cílem studie není mít včelstva s hospodářským užitkem, ale prokázat, zda se může ustanovit rovnováha mezi kleštíkem a včelstvy.
- **Vývoj roztoče je dosud neznámým mechanismem včelami potlačen, je snížena úspěšnost reprodukce** samiček z původních cca 80 % **na asi 40 %**, tzn., že cca 40 % samiček z celkové populace kleštíka je schopno rozmnožovat se. Došlo také k časovému posunu (zpoždění) položení prvního vajíčka samičkou roztoče.
- Ze šlechtitelského pohledu je důležité, že schopnosti VT včelstev je možno přenést do další generace, viz *Obr. 10*. Pokusy s křížením matek a trubců z přežívajících včelstev a včelstev kontrolních zatím ještě nebyly ukončeny, takže nejsou publikovány.
- Přežívající včelstva na Gotlandu jsou **silně nakažena virózy** a v průběhu léta dochází k významné redukci populace včel u silně nakažených včelstev, avšak i přesto jsou včelstva schopna dále přežít a přezimovat. S poklesem populace (síly) napadených včel se zároveň sníží i populace roztočů v nich.
- Celkově Fries popsal **chování přežívajících včelstev** jako naprosto **nestandardní**. Jelikož je i praktický včelař (má kolem 80 včelstev), může porovnávat. Jako příklad uváděl **přežívání včelstvíček obsedajících jednu dvě uličky**, která se ale nakonec **jako zázrakem rozrostou do běžné „gotlandské“ velikosti**. Zajímavé je také chování včel při ztrátě matky, prý vůbec nemají snahu si narazit matečnický na dodaném otevřeném plodu, ale matku si přesto nějak vychovávají. Z pohledu praktika se prý stále nestačí divit, že co by normálně považoval za nemožné, to na Gotlandu lze.

Migrace roztočů

- Na začátku pokusu bylo na Gotland dovezeno na 150 včelstev, která byla rozmístěna na osmi včelnicích od sebe vzdálených cca 500 – 2000m.
- V době kolapsů včelstev je dost pravděpodobné, že docházelo k loupežím a s tím k invazím roztočů, čímž se zvyšoval infekční tlak na ostatní včelstva. Avšak ani tato včelstva nebyla léčena, ale byla ponechána svému osudu, takže můžeme říct, že zvládla i takto vysoký infekční tlak.
- Cíleně migrace nikdy nesledovali, jejich vliv tam patrně byl.
- V současné době se některá přežívající včelstva snaží opět rojit. Zda roje přežívají či nikoli, nesledují.

Distribuce reprodukčního úspěchu roztočů ve včelstvech každé ze čtyř genotypových skupin: **SS**, přežívající × přežívající; **SC**, přežívající × kontrolní; **CS**, kontrolní × přežívající; **CC**, kontrolní × kontrolní. Hodnoty mediánu (tmavě modré kosočtverce s čarou), maximální a minimální hodnoty (šedé čáry), 25. a 75. percentily dat (plocha obdélníka).

Zdroj: Locke B., *Disertace, Švédská zeměd. Univ. Uppsala, 2012 [Obr. 10]*.

Citlivost včelstev k virózám

- Ačkoliv jsou včelstva silně napadena roztoči a vykazují klinické příznaky viróz (DWV), jsou i přesto schopna dále přežít. V letním období dochází k velkým ztrátám včel, které hynou mimo úl.

Varroatolerance vs. varroarezistence

Fries mi říkal, že dříve tomu nevěnoval velkou pozornost, ale že správně by se místo varroatolerance měl používat termín varroarezistence (např. pro včelstva na Gotlandu), u nás jsme o tom taky už kolikrát diskutovali; zde je Friesovo vysvětlení:

Varroatolerance – schopnost hostitele zdolat napadení parazitem bez zničení hostitele.

Varroarezistence – schopnost hostitele omezovat účinek parazita omezováním reprodukce parazita

Budoucnost projektu Libavá

Friesovi jsem přestavil náš probíhající projekt na Libavé. Evidentně ho to zaujalo. Za velmi šťastné považuje umístění včelstev s neoplozenými matkami, takže ty měly možnost se spářit s trubci z potenciálně dlouhodobě přežívajících včelstev z Libavé. Samozřejmě zde bude velká variabilita, protože je nutno vzít v úvahu doletovou vzdálenost trubců na shromaždiště.

Německý model (Arbeitsgemeinschaft Toleranzucht) je pro šlechtění na VT **příliš komplikovaný** a zavádí mnoho sledovaných vlastností, které pouze celou práci komplikují. Za dlouhou dobu pokusů prováděných v Německu (vedoucím je R. Büchler) nejsou zřejmé **žádné uchopitelné výsledky** (VT). Sice se daří vyselektovat včelstva s jednou lepší vlastností (např. med), avšak jiná se zase zhorší (např. HYG = hygienické chování, bodavost), takže mnoho proměnných v selekčním programu nikam nevede. Doporučil nám soustředit se jen a výhradně na dvě vlastnosti a to jsou VT a HYG.

Metodika HYG testu je jasná a nebudu ji dále rozvádět. Pro selekci VT včelstev je nutno sledovat především rychlost růstu populace roztoče. Sledování kleštíků na podložkách je příliš zkreslený údaj. Jako nejrychlejší a **nejefektivnější je metoda SMYVu roztočů** z dospělých včel. Jako doplňující údaj **lze také vyšetřovat plod**, ale z jeho (Frieše) výsledků (nepublikováno) vyplývá, že invadovanost plodu koreluje s napadením dospělých včel. Preparace plodu je navíc časově velmi náročná. **Sledování růstu populace** doporučuje dělat **do doby, než začne významně ubývat plod** (tj. do cca poloviny července). Ideální je odebrat od jara do konce července několik vzorků včel a z nich stanovit růst populace. Pokud bude měření ukončeno do období léčení, bude navíc eliminováno zkreslení v důsledku loupeží (migrací). Pro samotné měření je ale nutné zachovat určitou populaci kleštíka ve včelstvech.

Normalizaci počtu kleštíků ve včelstvech na Libavé nevidí jako přínosnou, protože v celém systému je stále mnoho zkreslujících vlivů, takže přesných výsledků není možno dosáhnout prakticky nikdy. **Včelstva** bychom tedy měli **ponechat s takovým napadením, jaké mají nyní** a měřit rychlost růstu populace kleštíka. Vhodná normalizace by byla udržování včelstev na stejném počtu rámků a ve stejných úlech. V případě, že by u některých hrozily kolapsy, je nutné je přeléčit a vhodná je i výměna matky z materiálu včelstev, kde se roztočí množí pomalu.

Pro porovnání by bylo vhodné umístit cca 5 – 10 km (i s využitím terénu) další včelnici, která bude sloužit jako kontrola.

Mgr. Jiří Danihlík, prosinec 2013

Ilustrační fotografie na další straně.

Včelstvo s matkou (F1) z Bond včelstva z Gotlandu.

Včelstvo s matkou (F1) z Bond včelstva z Gotlandu.